

time-out voor de gevangenen

België wil investeren in bestaande en nieuwe gevangenen. Los van bedenkingen bij de omvang van het programma rijst de vraag of er ook een heldere visie op de gevangenis van de eenentwintigste eeuw bestaat? Peter Vermeulen en Kristin Müller vinden dat we overhaast te werk gaan en pleiten voor bezinning.

Peter Vermeulen
INGENIEUR - ARCHITECT EN PLANNER
Kristin Müller
ARCHITECT

visies op de organisatie van een gevangenis, zoals de discussies van afgelopen zomer over de helikopterbeveiliging ten overvloede hebben geïllustreerd. Het gaat in dit ingewikkelde land bovendien niet alleen over veel verschillende mensen en culturen. Het gaat ook nog eens over verschillende bestuursniveaus: justitie en financiën (regie van de gebouwen) zijn federale diensten, terwijl de hulp- en dienstverlening en de ruimtelijke aspecten van de bouw van een gevangenis tot de bevoegdheid van gemeenschappen en gewesten behoren.

Dat de minister schot in de zaak wil krijgen en verschillende processen parallel laat lopen, is kenmerkend voor zijn voluntarisme. De Kortrijkzaan ergert zich aan de slakkengang die dit dossier al jaren kenmerkt en wil het nu laten vooruitgaan. Begrijpelijk, maar niet altijd even evident. Zo werd al een eerste selectie van kandidaat-bouwers doorgevoerd, gebaseerd op onder meer financiële draagkracht, referenties en hun "visie op detentie". Maar die visie mocht niet meer dan twee bladzijden tekst beslaan. En het is maar de vraag of consortia van aannemers, financiers en architecten onze visie op de gevangenis van de toekomst vorm moeten geven. Is dat geen taak voor het parlement? Zou het parlement de (positieve) uitgangspunten van de Basiswet Justitie niet beter eerst omzetten in concrete normen waaraan onze nieuwe gevangenen moeten voldoen? Moet dat parlement niet eerst een visie ontwikkelen, die vervolgens als basis kan dienen voor de beoordeling van kandidaat-bouwers?

DE ESSENTIE VAN ARCHITECTUUR

De belangrijkste bedenkingen gaan dus over de inhoud, niet over de procedures. De kernvraag is of ons land een voldoende heldere maatschappelijke visie op de gevangenen van de eenentwintigste eeuw heeft ontwikkeld. Een andere vraag is of die visie vooralsnog

Om een eind te maken aan de jarenlange overbevolking in de gevangenen wil minister van Justitie Stefaan De Clerck (CD&V) op korte termijn fors investeren in de bouw van zeven nieuwe en de renovatie of uitbreiding van een tiental bestaande gevangenen. Er is haast bij, want het probleem van de overbevolkte gevangenen is een oud zeer. Het ambitieuze project werd dit voorjaar gepresenteerd onder de naam "Prison Make".

Dat de minister erin is geslaagd alle betrokken partijen te doen samenwerken rond de nieuwe en vernieuwde gevangenen is zonder meer een verdienste. Toch is het weinig waarschijnlijk dat het louter samenbrengen van zoveel verschillende mensen en culturen (justitie, regie der gebouwen, architecten) ook snel tot goede resultaten zal leiden. Er bestaan nu eenmaal verschillende

Alleen geschikt als museum

Ook bij de vernieuwing van bestaande gevangenen rijzen vragen. De eerste en belangrijkste vraag is of we onze negentiende-eeuwse gevangenen hoe dan ook nog kunnen aanpassen aan onze tijd? De conservatieve Deense minister van Justitie vindt alvast van niet. Hij verklaarde onlangs bij de opening van een nieuwe gevangenis in Jutland: "De oude gevangenen uit de negentiende eeuw kunnen enkel nog gebruikt worden als musea, om toelichting te geven bij de strafuitvoering in het verleden. De inzichten inzake terugkeer in de samenleving vergen nieuwe concepten voor gevangenen, eigen aan de eenentwintigste eeuw."

Als we van één van onze oude strafinrichtingen een museum willen maken, kan de voormalige gevangenis van Dublin als voorbeeld dienen. Het complex bestaat uit meerdere, uit verschillende tijdperiodes daterende vleugels. Het museum schetst mooi de evolutie van de kerkers in de middeleeuwse gevangenen tot de streng gecontroleerde cellen van het negentiende-eeuwse Panopticonmodel. Los daarvan vertelt het ook de geschiedenis van de Ierse vrijheidsstrijd aan de hand van het verhaal van de belangrijkste protagonisten, die hier bijna allemaal een deel van hun leven doorbrachten.

Misschien kan het te herbestemmen detentiehuis in de Begijnenstraat in Antwerpen tot museum worden omgebouwd, al zijn andere functies ook denkbaar (hogeschool, archief, kunstencentrum...). De Begijnenstraat zou dan de stedelijke tegenhanger kunnen worden van het Kempense Merksplas. In dat gedeeltelijk beschermde monument is nu al een gevangenis museum ondergebracht en de site zou ook uitstekend dienst kunnen doen als vormingscentrum voor het gevangeniswezen. Maar in het Masterplan is sprake van een nieuwe gevangenis in Merksplas, ook al is de locatie heel slecht bereikbaar met het openbaar vervoer.

◀ Ook bij de vernieuwing rijzen vragen ▶

Gevangenen moeten in menswaardige omstandigheden kunnen leven. Dat kunnen ze niet in onze negentiende-eeuwse inrichtingen.